

At summae claves ... immenso pondere munus...
 Tot tibi gestum annos ... haec meditare gemens:
 Qui namque in populis excelso praestat honore,
 Hei misero, poenas acrius inde luet. —
 Haec inter trepido dulcis succurrit imago,
 Dulcior atque animo vox sonat alloquii:
 Quid te tanta premit formido? aevique peracti
 Quid seriem repetens tristia corde foves?
 Christus adest miserans: humili veniamque roganti
 Erratum, ah fidas, eluet omne tibi.

Pesem ponočnica vzdihajočega srca.

Bliža se ura usodna ti, Leon, ura ločitve,
 Delavni dan je končan, v večnost odpira se pot...
 Srečna, nesrečna li pot? Nebes bi pač upati moral,
 Ki ti dobrotni je Bog toliko nudil darov! —
 Vendar srce ti zdihuje, če strašne se zmisliš oblasti,
 Zmisliš, da toliko let bil si nebeški ključar!
 Ah, kako težek odgovor nesrečnega čaka zemljana,
 Ki je nevreden bil tu višje deležen časti! —
 Nič ne trepeči, srce, glej, sladka ti vstaja podoba
 In še slajši glasi v žalostni duši se glas:

Kristus je tukaj — ne boj se, Leon! — nikar ne
 razmišljaj
 Davno že prešlih dni, prešlih in žalostnih zgod!
 Kristus je tukaj — zaupaj! — ponižnemu poln
 milosrčja,
 Prosi ga, ah! in vse ljúbežno ti odpusti!

Kar je Leon slutil, se je zgodilo, morda celo prej, kakor se je sam nadejal...

Ne smemo tožiti: petindvajset let je dolga dōba! — in vendar, ko je prišla ura usodna, ura ločitve, nam je težko pri srcu, težko kakor otroku, ki mu je umrl dobri oče. Še so nam zveneli v duši zadnji akordi veselih hvalospjevov iz jubilejnih dni — pa ti akordi so se hipoma prelili v tožne melodije resnobne pesmi „Dies irae“.

Zašla je zvezda večernica, — upajmo, da nam bo kmalu izšla nova jutranjica! Ideja papeštva ne umrje! F. U.



SLOVENSKA.

Magdalena. J. S. Machar. S pesnikovim dovoljenjem prevel Ant. Dermota. Ljudska knjižnica. Zvezek I. Ljubljana 1903. Založili „Naši zapiski“ (Jos. Breskvar in tov.). — Jugoslovanski socialni demokratje so torej začeli izdajati „Ljudsko knjižnico“. Ne vemo, kako bo uspevala, a priznati moramo, da so s to prvo knjigo izrazili bistvo socialnodemokratske poezije. Machar namreč slika podlost meščanske družbe, katera ne zasluži družega, kakor da se uniči in da pridejo za njo na vrh drugi ljudje, ki bodo — po mnenju teh literatov — boljše, pravičnejši in pametnejši.

Pesnik, ki se sam imenuje „drznega rebelanta“, poje o sebi:

Machar bibe žurnaliste,
 retorje, državno pravo,
 Vseslovanstvo, celi narod
 rad ozdravil bi ta mož! (Str. 218.)

A njegova poezija je bolj pripravna, da razžali in osmeši, kakor pa da koga ozdravi. Glavna misel satirično-epične pesmi „Magdalena“ je ta, da ima novodobna meščanska družba popolnoma zmešane pojme, da je npravno izprijena in nepoboljšljiva; to, kar buržoazija zaničuje in sovraži, je dobro, in to, kar ona hvali, je slabo. Sedanja družba žene nesrečne žrtve v propalost in potem jih zaničuje izkorišča; ko se hočejo dvigniti do človeškega dostojanstva, jih brezsrčno ubije in zavrže (str. 172).

Magdalena je hči češkega ljudskega učitelja. Oče zaradi pijanosti izgubi službo in svojo hčer proda grehoti, da živi od njenega sramotnega zaslužka:

Hči nečistnica in oče
 lump prekrasen ... (Str. 35.)

Neki mlad „buržo“, sicer ravno tako podel, kakor vsi drugi, se nekoč zgrozi nad takim

življenjem in ponudi Magdaleni svojo pomoč, da jo reši in vrne poštenju. Ona se vrne res v „pošteno“ družbo meščansko. Zdaj nam kaže pesnik v sarkastičnih slikah meščansko družbo, ki je taka, da se Magdalena zgraža nad njo. Samo hinavstvo, sami pobeljeni grobovi. Ti ljudje, ki uživajo čast pred svetom, a so mnogo slabši od Magdalene, jo zaničujejo, jo preganjajo, ker ona nosi pečat sramote, a oni so „častni ljudje“. Magdalena beži iz te družbe. Dasi pesnik jako vabljivo popisuje samoumor, se vendar deklica ne more ohrabriti, da bi storila ta „rešilni“ korak, in — Magdalena se vrne v svoje prejšnje življenje. In to ostudno zgodbo začenja in končuje pesnik z ironičnim: „Ave Marija“!

Nečemo se baviti z gotovimi podrobnostmi, ki so vse drugo prej, kakor pa estetične. Le nekaj značilnih nazorov te „rebelične“ poezije hočemo omeniti. Svetovni nazor pesnikov je materiališki:

„Jaz“ naš — je samo želodca,
živcev in vremena suženj,
a večinoma uda se
„jaz“ u drugih naših bližnjih ...
Al rečeno učenjaški:
vnanjih vplivov tu je človek
rezultanta, duša pa je
plošča fotografična. (Str. 11.)

Zato pa tudi življenje nima nobene cene. Trikrat poudarja pesnik obupni nazor:

... Vse jedno je,
kak živimo je... je nekaj
provizornega... če potlej
kaj bo... ali ne — kdo ve? (Str. 173.)

Pesnik veruje v to nevero, in motri svet s stališča te žalostne dogme. „Provizorij“ sedanjega življenja mu je nestvor neumnosti in medsebojnega varanja. Ničvredno se zdi pesniku tudi vse, kar moderna družba ustvarja na umstvenem polju. Klasična izobrazba je po njegovih mislih nepotrebna. Kaj si pa zapomni mladenič od klasikov?

Cezar velik je Rimljan bil,
jako plešast in — žal — spisal
grozno fadne je spomine,
in Horac je svoje pesmi
v miznici imel devet let,
(Jurij mislil je, naj mari
tam bi plesovale večno),
jezik fin Lukul imel je,
mного Cicero govoril —
in prištejte sem podobni
plen, ki čili ga mladenič
s kozma grškega nabral je,
in dovtipte, anekdote
smešne o profesorjih,
pa spoznate, skratka, v tem, da
kar v življenje nesel je,
bil za nami ni ... (Str. 30.)

Zato tudi poezija meščanske družbe ni nič vredna. Narodni slovstvenik, ki slavi domorodne ideale in se trudi z lepo pesniško obliko, mu je zopern:

... Ko napiše
le vrstico, se napenja,
slova suče, stavke, rime ...
... Piše
o ljubezni in zvestobi
in o mesecu, o zvezdah,
dobro slavi in preklinja
lumpe, liže črevlje starim
kraljem, vitezom, gospicam
njihovim in prerokuje
krasne dobe vlasti svoji,
zlati vek človeštvu vsemu —
oh, tako koščeni pojmi,
kterim davno manjka mozga!

(Str. 164.)

In kje je vzrok, da je sedanje slovstvo tako slabo? Zopet v dogmi o propalosti in nepoboljšljivosti tega na smrt obsojenega meščanstva:

I no, komu pa to piše?
Našim buržoazijcem! Ti so
praktični za vsako colo!
Če šestico da za knjigo,
rad iz nje i kaj imel bi!
Hvalo starih dobrih časov,
boljših dnij prorokovanje —
buržoa to rad prečita! ...
Le podirati ne! To mu
živce razčiluje! Boji
prekucij se, revolucij. (Str. 165.)

S posebno slastjo se suče pesnik na političnem polju. Za tarčo si je izbral mladočeško stranko. Politični boji Staro- in Mladočehov so mu le osebni prepiri. Saj ta družba ni zmožna nobenih višjih idej. Buržoazijsko časopisje ljudstvo samo slepi z donečimi puhlicami o narodnosti in o napredku. Vnemajo se politične strasti samo zato, da posamezniki na ramah ljudstva splezajo kvišku. Ljudstvu se časopisje najprej nalaže in potem kliče:

Nuž, Ty, rozsud', český lide! (Str. 227.)

Ako pa ljudstvo drugače sodi, nego hočejo samopriddni voditelji, takrat pa pozabijo naenkrat vseh fraz o „dobrem, nepokvarjenem, izobraženem narodu“:

Če ne zvoli vas, je čreda
slepcev gluhih. Njega ogenj
za nič prazen se razdraži
v divjo strast, dočim bi moral
čuvati ga, kakor zlato;
stokrat v letu se napenja
moč njegova za streljanje
v tarče efemerne; kakor
žogo mečete ga gori
do oblakov in ob zemljo;
raj obljubljate mu zlati,
če vam to stori al ono —
ko pa narod, kakor dete,

ki razvajeno je, začne
opominjati, kričati,
pa vi pridete: Hm, ljud naš
kri skazeno je podedval —
vse zaman je. Bedno, bedno...
(Str. 239.)
Ljudstvo podlo brez načel je...
(Str. 235.)

Tako brezvestno se igra buržoazija z usodo
ljudstva... Priznati moramo tem „rebelantom“,
da so močni v kritiki. A kritizirati ni težko.
Kako pa misli Machar to družbo ozdraviti?
Kako novo kulturo pa hoče on uvesti v družbo,
da pridejo boljši časi? Edini pametni človek
v Macharjevi pesmi je jetični socialist, kateri
tolazi Magdaleno tako:

Za let 20 bo drugače...
Za let 20 bi vi bila
tukaj srečna... za let 20
bi i jaz nerad umiral...
Dnes oba obsojena sva,
izgubljena... (Str. 173.)

Čas je torej natančno določen: Čez dvajset
let že bo prišel oni rajski čas, ko bo konec
te ničvredne družbe in bo nastopil novi rod.
Mi smo seveda radovedni, kako se bo ta stvar
izvršila, in kaka bo ta prihodnja kultura občne
sreče. A na to vprašanje naš sicer tako gosto-
besedni pesnik popolnoma molči... Edino to
vidimo iz njegove pesmi, da on v krščanstvo
nima nobenega zaupanja. A ne zato, ker bi
bil on morda izprevidel po natančnem pre-

iskovanju, da krščanstvo nima socialno-refor-
matorične moči. Ne, ampak zato, ker se nam
kaže Machar kot ignorant na tem polju. On
privede namreč Magdaleno tudi v cerkev,
da bi pokazal, da tudi cerkev padle grešnice
ne more dvigniti. In tu se vidi, da Machar o
krščanstvu prav nič ne ve ali pa noče vedeti.
Naštejmo enkrat vse, kar ve Machar o cerkvi!
On ve, da so v cerkvi stare klopi, ki se leske-
tajo v temni, rdečerjavi bliščobi. On ve, da
je na oltarju slika, še več: tudi pobarvani svet-
niki so na oltarju, in pri maši se orglja in
gode, in Führer je mašo zložil (str. 211.), du-
hovnik pa moli latinsko, „kot obrt bi izvrševal“
(str. 258). Še kaj? Ne, to je vse, kar ve Machar
o krščanstvu v tej pesmi!

Pesnik šteje tudi cerkev med „buržoazijo“;
zdi se mu zastaran obrt, ki bo moral tudi
izginiti „čez dvajset let“. Vtisk, ki ga naredi
ta pesem na bravca, je obupen, kakor vzklik
umirajočega socialista:

Buržo nič ne odpušča,
ne pozabi nič. Oh, rad bi
vendar še doživel dobro,
ko se gnili svet njegov in
vredbe njega vse lažnive
in prevara, glupstvo, zloba,
ko se to na kosce zgrudi! (Str. 172.)

Take so ideje v tem prvem zvezku „Ljud-
ske knjižnice“. Prevod gosp. Dermote je sem-
tertje precej trd, poln tujk, katerih sploh mrgoli



OGLEJ.

PO FOTOGRAFIJI.

v proizvodih novih „rebelantov“ in drugih dekadentov (n. pr. „lokaliteta“, „etablismán“, „v svetlem tempu“ itd.). Žgoč sarkazem, često upravičen, a tendenciozno pretiran, je bistvo te „poezije“. Nič svetlega, nič jasnega ni v nji. Zaničevanje do sedanje družbe in do vseh njenih naprav vodi pesnika. Kako naj verujemo njegovemu prorokovanju o boljši družbi, ako njegova poezija sama ne kaže nobene zdrave kalí, iz katere bi moglo vzrasti kaj dobrega?

Dr. E. L.



HRVAŠKA.

KNJIGE „MATICE HRVATSKE“ ZA L. 1902.

Hrvatski kraljevi. (924—1102.) Pentologija. Prvi dío: **Tomislav, prvi kralj Hrvatá.** Historija u 5 čina. Napisao Stjepan Miletić. U Zagrebu 1902. Naklada „Mat. Hrv.“ Str. 295. — Široko je zasnovano veliko delo, katerega prvo knjigo je izdala „Matica Hrvatska“ pod navedenim naslovom. Skoro dvestoletno zgodovino hrvaških kraljev nam hoče g. Stjepan Miletić razviti v petih velikih dramatičnih pesmottvorih — in to zgodovino X. in XI. stoletja, o kateri nam podajajo viri le negotove obrise. Pesnik je te obrise vzel kot splošen črtež in nam je s svetlimi barvami čezenj naslikal sijajno sliko svoje domišljije, polno vročega čuvstva.

Za zgled si je vzel velike Shakespearjeve „historije“, v katerih je tá največji vseh dramatikov postavil angleške kralje na glediški oder. Pesnik sam priznava, da se je držal tega vzorca, in zato se je postavil na svobodnejše estetično stališče, katero ne zahteva za dramo enote časa, kraja in dejanja, ampak ji pripušča, da se približuje bolj epu v dramatični obliki. To je pesniku seveda potrebno, ako se hoče držati zgodovinske snovi. A Miletić je krenil nekoliko na drugo pot nego Shakespeare. Veliki Anglež je postavil na oder prave ljudi iz mesa in krvi, katerih človeške strasti in borbe je naslikal s toliko pretresujočo istinitostjo, Miletić pa je zapustil to občečloveško stališče in je postavil svojo pesniško Vilo popolnoma v službo narodne ideje. On povelíčuje veliko-hrvaško idejo in temu namenu se morajo klanjati vse osebe in vsa njihova dejanja:

Dane kratke al' i slave pune
utrnulog kraljestva hrvatskog
moja pjesma uzkrisit bi rada,
da svoj narod u časovim teškím,
kada klone, suzdrži u padu
i sadašnjost oslabljenu púti
iz prošloga stvarati buduće! (Posveta.)

Načrt za celo pentologijo je sledeči: Prva igra nam popisuje snovanje hrvaškega kraljestva in se končuje s slovesnim kronanjem prvega kralja Tomislava. Potem pride zločin Pribinov, umor kralja Miroslava, s katerim je prvič hrvaška krona oškropljena s krvjo. Sledi izdajstvo Svetoslavovo in propad Držislava, zmage beneškega dožda Orseola in mogočna vlada Krešimirova. Potem nastopi narodni kralj Slavić, in Svinimir se trudi, da doseže krono. S Štefanom II. se dvigne še enkrat hrvaška država, a začne propadati z njegovo smrtjo. Junaški Svačić jo hoče zopet dvigniti, a ubije ga izdajstvo. Ž njim ugasne narodna dinastija. V hrvaško deželo pride zmagoslavni madjarski kralj Koloman. Kakor se začenja pentologija s kronanjem domačina Tomislava, tako se končuje s kronanjem tujca Kolomana. Hrvatska kraljevina, sijajno utemeljena, v borbah z zunanjimi in notranjimi sovražniki oslABLJENA, slednjič žalostno propade (pr. str. 289.)

Pesnik sam imenuje „Tomislava“ uvod ali predigro za to veliko žaloigro. Zato je že v nji zbral glavne motive celega dela. Vsebina je sledeča:

Hrvaškega bana Tomislava je ujel beneški dožd, ko je bil ta na božji poti. Ker zahteva papež svobodo Tomislavovo in ker se bliža močna hrvaška mornarica, da oprostí ujetega bana in prisili Benetke, da zopet plačujejo davek od ladij, se vda ponosni dožd. Hrvatska premaga po vrsti vse nasprotnike: Benečane, „Latince“, nasprotnike slovanskega bogoslužja, Madjare, Bolgare in Bizant. Ko je vse to končano, izvoli ljudstvo Tomislava za kralja, on se oženi s Smiljko, in papež mu pošlje hrvaško krono, s katero ga venča poslanec svetega očeta, škof Madalbert.

Hrvate nam slika pesnik kot glavno jugoslovansko pleme, katero je poklicano, da zedini vse druge južne Slovane in osnuje veliko balkansko državo. V „Pripomenku“ pravi: „Pa kad je nepristrani pisac ‚Povjesti bizantinske‘ Nijemac Gfrörer proučavajuć i našu prošlost došao do zaključka, da će konačno biti i opet samo koji ‚hrvatski kralj, koji će prešavši i ujedinivši Balkan svojom rukom na divnoj gradjevini Justinianovoj na crkvi svete Sofije uzpostaviti opet kršćanski krst‘, zar da se mi sami ne dičimo ovom prošlosti, zar da sami omalovažujemo ovu svoju budućnost?“ (Stran 285.)

Seveda gre tá proslava hrvaškega naroda precej na račun drugih narodnosti. Del boja se vrši n. pr. tudi na ljubljanskem polju. Poganski Slovenec, ki živi tu v močvirju, si je ravno spletel iz cunj svoje žene vrv, da se